

Beethoven: la música que surt (literalment) del cor

Científics nord-americans han estudiat el batec del cor del mestre alemany a través de les seves partitures. Segons ells, algunes de les seves composicions són un reflex de la seva arítmia cardíaca.

Reportatge de Maria Vila

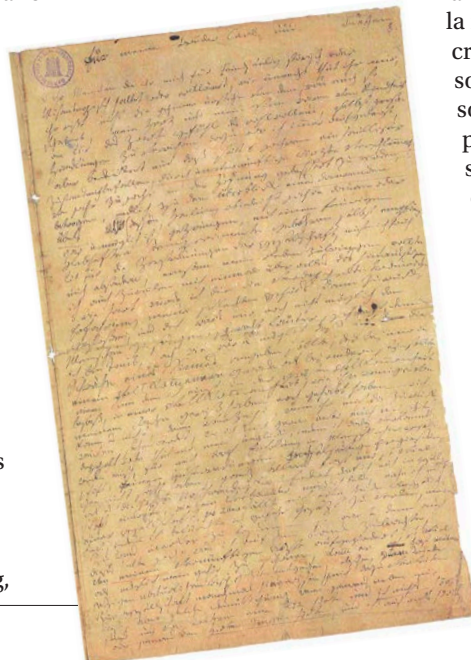
Ludwig van Beethoven va morir a Viena el 26 de març de 1827, a l'edat de 56 anys. Al cap de tres dies, desenes de milers de persones van assistir al seu funeral per acomiadar aquell geni malhumorat a qui no havia calgut el pas dels anys per veure comparada la seva grandesa amb la d'Amadeus Mozart. Beethoven l'havia conegut en la seva primera estada a Viena, pocs dies abans d'haver d'emprendre el viatge de tornada a Bonn per cuidar la seva mare moribunda. Les comparacions amb el geni de Salzburg venien de lluny: amb només 7 anys, el petit Ludwig era forçat a tocar el piano pel seu pare, que el despertava borbato per dut cada vegada que tenia ganes de presumir de fill davant dels convidats, obsessionat amb la idea de cultivar un nou Mozart.

Segurament és per això que el compositor alemany va desenvolupar poques aptituds al marge de la música. Sense amics, sense formació de gaire res més que no fos tot el que envolta un pentagrama, amb un pare alcohòlic i una mare morta quan només tenia 17 anys, Beethoven va haver de fer-se càrrec massa d'hora dels seus dos germans petits. Componia com un boig,

feia classes, interpretava, i estava obsessionat per guanyar diners. Mig per sentit de la responsabilitat cap als seus germans, mig per una vanitat que, incapaç com era de mantenir una relació emocionalment endreçada amb les coses, mai no va saber gestionar.

Mozart havia mort molt jove i Beethoven sempre va tenir el pressentiment que ell tampoc no duraria gaire. Acumulava des de ben petit un llarguíssim historial de malalties diverses, moltes de les quals es van veure reflectides a l'autòpsia que li

van practicar després de morir: la verola, l'hepatitis, la cirrosi, la nefropatia o la pancreatitis crònica, juntament amb la sordesa que el desesperava, són només uns quants exemples del seu delicat estat de salut. Segurament, això va contribuir a la construcció d'un caràcter encarcerat que fins i tot Goethe va criticar: "He conegut Beethoven a Teplitz. El seu talent m'ha sorprès, i desgraciadament és una personalitat que fa sortir de polleguera. No s'equivoqua quan creu que el món és detestable, però això no el fa un lloc més acceptable, ni per a ell mateix ni per als altres".

A la pàgina anterior, testament de Beethoven. A la dreta, un dels quatre retrats del compositor que va pintar Joseph Willibrord Mähler. Aquest, de l'any 1804 o 1805, penja a la Casa Pasqualati del Museu de Viena.

Conscient de l'antipatia que generava, i amb una sordesa incipient que ja li havia fet plantejar-se el suïcidi, Beethoven escriu el seu testament l'any 1802, adreçat als seus germans: "... tan aviat com em mori, si el Sr. Schmidt encara viu, demaneu-li en el meu nom que descrigui la meua patologia. Guardeu aquest document amb la història de la meua malaltia de manera que, en la mesura que sigui possible, almenys el món es reconciliï amb mi després de la meua mort".

Sempre s'ha dit que l'estat de salut del mestre alemany no es pot deslligar de la seva música. No és estrany, doncs, que el seu historial mèdic hagi generat gairebé tanta literatura com les seves composicions musicals. D'una banda, els problemes mèdics inflüen en el seu estat d'ànim i, de l'altra, simplement limitaven la seva capacitat física per compondre. Això, en un músic que revoluciona el llenguatge musical i marca un abans i un després en la història de la música, no és un tema menor. Beethoven aprèn els recursos del classicisme i els porta al límit: estira com un xiclet la màxima dels seus mestres, segons la qual expressivitat i estructura formal han d'estar en perfecta consonància, i interpel·la l'oïdor per remoure-li alguna cosa. Per això es diu que Beethoven és l'últim clàssic i el primer romàntic: amb ell, a poc a poc la música deixarà de meravellar el públic pel seu equilibri tranquil per passar a posar-lo en qüestió.

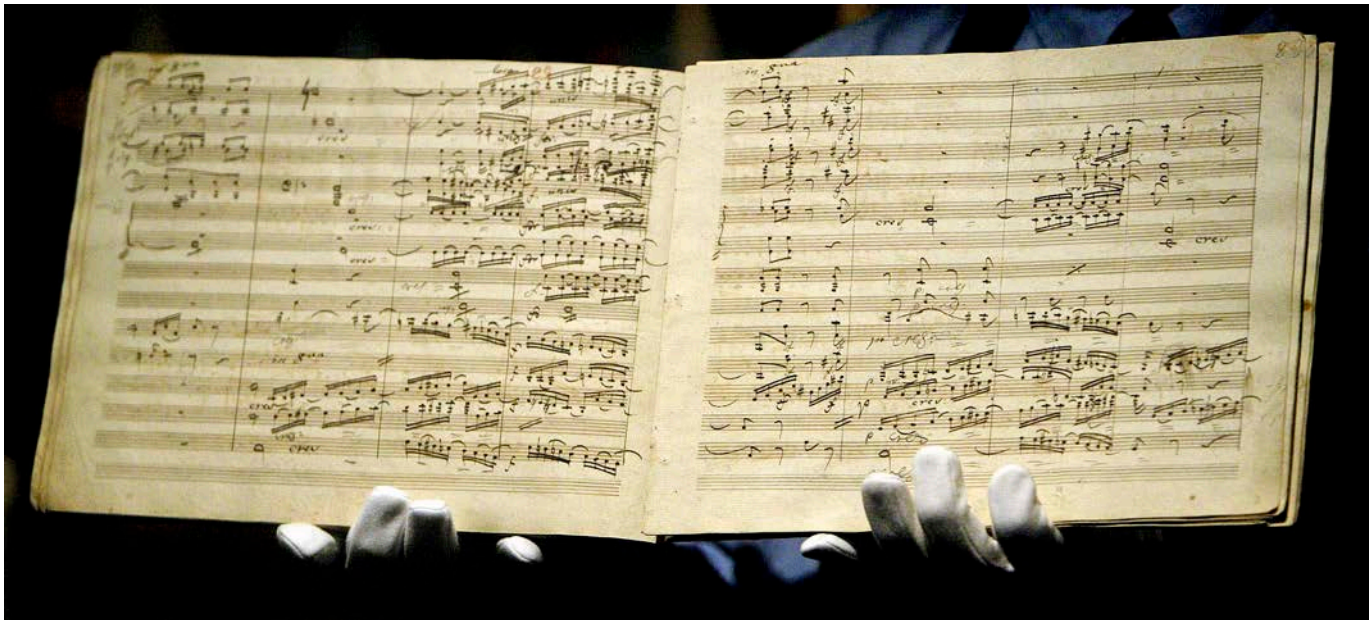
Però per què aquest canvi? Més enllà del geni i del caràcter malhumorat, possiblement també causat pels seus innumerables problemes de salut, què porta Beethoven a revolucionar la música?

Segons un estudi elaborat per un cardiòleg, un historiador de la medicina i un musicòleg de les universitats de Washington i Michigan, Beethoven també patia arítmies cardíagues, fet que es veuria reflectit en diverses de les seves composicions. Els autors, que han publicat el seu treball a *Perspectives in Biology and Medicine*, afirmen que al-

gunes de les obres més emblemàtiques de Beethoven són autèntics electrocardiogrames del mestre. Naturalment, el músic mai no va saber que calia afegir una malaltia del cor al seu llarguíssim historial mèdic. Podríem dir que, per a aquests tres científics, allò tan suat de "la música que surt del cor" deixa d'engreixar els tòpics cursis del romanticisme i pren un sentit estrictament literal en el cas de Beethoven.

Ningú no nega que la sordesa va tenir un efecte directe en les seves composicions, per motius evidents. L'estudi, però, rebla el que per a tothom és una evidència, i afirma que la nul·la capacitat auditiva del músic va contribuir a posar l'arítmia de relleu: en no poder valer-se de res que li marqués cap pauta, Beethoven utilitza les pulsacions del seu propi cor, que com que està malalt li mostra un ritme irregular.

→ Un exemple d'aquesta transposició de l'arítmia cardíaca a les seves partitures seria el cinquè moviment (i final) del quartet per a corda en si menor Opus 130, anomenat "Cavatina", on la clau canvia de cop i volta a do sostingut major. Això, segons els autors, suposa un canvi de ritme d'un cert desconcert, que ells atribueixen a una manca d'aire del músic en el moment de compondre. De fet, en la partitura d'aquesta peça, Beethoven va indicar als músics que havien d'interpretar-la d'una manera "oprimida" o "angoixada", que seria la traducció literal del *beklemmt* alemany. Un mot que els autors de l'estudi també han entès com a "manca d'alè", fet que demostraria que el canvi de ritme respon al dolor que l'arítmia cardíaca causava al mestre alemany. Altres mostres d'aquesta patologia

PARTITURES. Segons el cardiòleg Javi Conejos les manifestacions de l'arítmia que els autors identifiquen a les partitures es correspondrien a la fibril·lació auricular, una arítmia irregular.

serien la sonata per a piano en la menor, Opus 110, o la sonata *Les Adieux*, escrita durant l'atac napoleònic a Viena l'any 1809. Quan va compondre aquestes peces, Beethoven ja patia la sordesa que li va condicionar la vida.

Segons Javi Conejos, cardiòleg de l'hospital Josep Trueta de Girona, les manifestacions de l'arítmia que els autors identifiquen a les partitures es correspondrien a la fibril·lació auricular, una arítmia irregular que en el cas de Beethoven també seria paroxística, que vol dir que apareix i desapareix de manera intermitent i es manifesta en forma de crisis que poden durar uns segons o fins i tot dies. Sovint, aquest tipus d'arítmia està causat per una pressió arterial alta o alguna altra malaltia del cor, com ara una angina de pit o un infart, i pot acabar desembocant en una embòlia.

A hores d'ara, la causa de la mort de Beethoven encara és incerta, i podria tenir relació amb qualsevol de les múltiples malalties que va patir al llarg de la seva vida. Malgrat que els mateixos autors reconeixen que és una mera especulació, l'estudi s'afegeix a l'extensa literatura que ja existeix sobre les malalties del geni alemany i ens fa reflexionar sobre les fronteres de la creació artística. Però què hi ha de cert en aquesta cavil·lació? Segons el pianista Xavier Pardo, allò que en Beethoven poden semblar canvis de ritme sobtats en realitat no són més que mostres d'un domini magistral dels recursos lingüístics de la música, emmarcats en una pulsació molt determinada. Beethoven concep unes idees i les desenvolupa a través de les seves obres; les transmet i n'explora els límits. Des del cor i des d'on calgui. ●

